

Преглед на нормативната уредба относно състоянието на достъпа до публична информация в България през 2002г.

Законони: Закон за опазване на околната среда / ЗООС/

Законопроекти: Закон за националния архивен фонд и архивите
Закон за закрила на пациента

1. ЗООС / обн. ДВ 25.09.2002 г./

Уредбата на правото на достъп до информация в ЗООС е обособена самостоятелно в Глава II на закона "Информация за околната среда".

- *Как е определено задължението/чл.21/:* компетентни органи по тази глава са - **централните и териториалните органи на изпълнителната власт**, които събират и разполагат с информация за околната среда. Законът посочва като задължени субекти още:
- **другите органи и организации, които се разпореждат със средствата от консолидирания бюджет** и събират и разполагат с информация за околната среда.
Изключени от приложното поле на закона са: органите на законодателната и съдебната власт.
- *Кой има право на достъп до информация/чл.17/:*
- **всеки** има право на достъп до наличната информация за околната среда, без да е необходимо да доказва конкретен интерес.
- *Дефиниция и обхват на понятието информация за околна среда /чл.18 и 19/ :* всяка информация в писмена, визуална, аудио-, електронна или в друга материална форма, която обхваща изброени в 6 точки данни. Информацията за околната среда е 3 вида: **налична първична; налична предварително обработена и нарочно обработена информация.**
- *Ограничения на правото на информация: /чл.20/.* Съгласно закона, информация може да бъде отказана в случаите, когато е - **класифицирана; представлява лични данни по смисъла на ЗЗЛД; би се отразила неблагоприятно на интересите на трето лице, което я е предоставило, без да има правно задължение за това или не е дало съгласието си за предоставянето ѝ.**
ЗООС въвежда допълнителни ограничения на правото на достъп до информация относно: **информация, която представлява интелектуална собственост; информация, която представлява производствена или търговска тайна, определена със закон; тази, която ще се отрази неблагоприятно на компонентите на околната среда.**

- *Процедура за предоставяне на достъп /чл.26/:* прилага се процедурата , предвидена в гл.ІІІ от Закона за Достъп до обществена информация. Особенности:
  - Информацията за околната среда се предоставя в срок до 14 дни от датата на уведомяване на заявителя за решението на компетентния орган за предоставяне на достъп до исканата информация.
  - При вземане на решение за отказ за предоставяне на информация компетентния орган отчита обществения интерес от разкриването на тази информация./ принцип на “баланс на интереси”, заложен в Препоръка /2002/ 2/
  - В реквизитите на решението за предоставяне на достъп се посочва още дали се предоставя нарочно обработена информация или друг вид информация.
  - ЗООС също предвижда право на частичен достъп.
- *Контрол:* осъществява се по реда на ЗДОИ.
- *Заплащане:* За предоставяне на нарочно обработена информация заплащането се договаря за всеки конкретен случай. ЗООС препраща към чл.20-22 от ЗДОИ относно заплащане на останалите 2 вида информация.
- *Задължение за активно предоставяне на информация:/чл.23/* при аварийни или други замърсявания, когато са нарушени установените с нормативен или индивидуален административен акт норми на изпускане на замърсяващи вещества в околната среда. Задължени лица: **извършилите нарушенията и лицата, отговорни за спазването на нормите.** Уведомяват: **областните управители, кметовете на общини, РИОСВ, органите на ДА”Гражданска защита”.** Компетентните органи са длъжни незабавно да уведомят Министерство на здравеопазването и засегнатото население за настъпилото наднормено замърсяване, като предложат мерки за защита на човешкото здраве и имущество.

Съпоставка:

- ЗООС въвежда допълнителни ограничения на правото на достъп до информация. Някои от тях са твърде общо формулирани / “тази информация която ще се отрази неблагоприятно на компонентите на околната среда”/
- Неясна е разпоредбата на чл.26 от ЗООС, която би следвало да препраща към субсидиарно приложение на ЗДОИ за неуредените от закона случаи.
- Законът въвежда нов срок за предоставяне на информация: 14 дни от датата на уведомяване на заявителя за решението на съответния орган за предоставяне на достъп до исканата информация.
- По - малък е броят на задължените да предоставят информация субекти.
- Недостатъчна уредба на активното задължение за предоставяне на достъп до информация в сравнение със стария ЗООС/ само в

случай на замърсяване, но не и на увреждане на околната среда/.Липсва задължението за уведомяване на населението при непосредствена опасност от съществено замърсяване или увреждане на околната среда.

- Утежняване на режима на достъп до екологична информация при вече съществуващ по-лек режим противоречи на т. 5 и 6 от общите разпоредби на Конвенцията от Аархус по достъпа до информация, общественото ,участие и достъпа до правосъдие по екологични проблеми.

ЗАКОНОПРОЕКТИ:

2. Закон за Националния архивен фонд и архивите.

Една от причините за новата регулация на материята, изтъкната в мотивите към проекта на закона, е необходимостта от разширяване на достъпа до архивна информация и използването ѝ за защита правата и интересите на гражданите, за нуждите на управлението, научни изследвания.

Обект на правото на достъп до информация в Законопроекта за Националния архивен фонд са **архивните документи**. По смисъла на закона архивен документ е излязъл от текуща употреба документ, в който се съдържа информация за значими личности, факти, събития и процеси от развитието на държавата и обществото.

Архивните документи могат да са собственост на държавата, на граждани и на юридически лица. В зависимост от това тези документи се съхраняват съответно в държавни и частни архиви.

Съпоставка с Препоръка №R(2000) 13 за европейската политика на достъп до архивите.

- *Как е определено задължението:*

В глава първа от законопроекта "Общи положения" чл. 4 е посочено, че държавните архиви осигуряват публичен достъп до архивните документи и копията на архивните документи, които се съхраняват в тях. Съгласно чл.11 Държавна агенция " Архиви" също осъществява публичен достъп до архивните документи, които се съхраняват в държавните архиви на агенцията.

Следователно, **задължени субекти по смисъла на закона са: държавните архиви и ДА "Архиви"**. Относно частните архиви законопроекта посочва, че те предоставят за използване съхраняваните в тях архивни документи при условията и по реда, предвидени в правилата за работа с тях, и при спазване на ограниченията за достъп до архивни документи – собственост на граждани и юридически лица, предвидени в заключения с тях договор за съхраняването им.

- *Кой има право на достъп до архивни документи:*

В текста на законопроекта липсва изрично посочване на лицата, които имат право на достъп до архивите. Единствено в мотивите към проекта се посочва , че съществува равнопоставеност на български и чуждестранни граждани и юридически лица по отношение на достъпа и използването на архивните документи.

Препоръката за европейската политика на достъп до архивите посочва, че достъпът до обществените архиви е право, поради тази причина то следва да се прилага към всички лица, независимо от тяхната националност, статут и функции.

- *Процедура:*

В чл.35 от Глава четвърта раздел IV, озаглавен ”Дейност на архивите” е посочено, че архивите осигуряват достъпа на съхраняваните в тях архивни документи чрез предоставянето им **за използване в читални** , както и чрез предоставяне на техни копия.

Също така архивните документи могат да бъдат **представяни** чрез включването им в експозиции, документални сборници, както и да бъдат **отразявани** във филмови продукции, ако са осигурени необходимите условия за тяхното опазване или при изготвянето на филма.

- *Ограничения:*

Според разпоредбата на чл.36 ал.4 държавните архиви могат да откажат предоставяне на архивни документи, когато в акта за безвъзмездното им придобиване са предвидени ограничения за достъпа до тях.

Следователно, тъй като нормата няма императивен характер, преценката ще се извършва във всеки отделен случай от задължения субект.

- *Контрол:* не е уреден.

В т.11 от Препоръката е посочено, че всеки отказ за достъп трябва да бъде писмен и лицето, което е направило искането следва да има възможността да го обжалва пред съд.

- *Заплащане:*

Съгласно чл.36 от законопроекта за използването на архивните документи в държавните архиви се осигурява научно- справочен апарат. Използването на архивни документи и на научно-справочен апарат в читалните на държавните архиви е безплатно. При представянето на копия на архивни документи и на справки за тях в държавните архиви се заплащат разходите за тяхното изготвяне или извършване по нормативи, утвърдени от министъра на финансите.

Недостатъци:

- не са посочени изрично субектите на правото на достъп
- липсват норми относно процедурата за предоставяне на достъп до архивни документи
- липсват норми относно контрола
- няма текст, който да препраща към ЗДОИ за неуредените случаи / в текста на Препоръката се посочва, че нормите относно достъпа до обществените архиви трябва да бъдат координирани и хармонизирани със законите, засягащи сходните области и по-специално тези за достъпа до информация и по защита на данните/
- не е уреден достъпа до информация за документите, които се съхраняват от учрежденските архиви до тяхното предаване на държавен архив или унищожение
- раздел II съдържа норми относно регистъра на Националния архивен фонд. Няма индикации дали е публичен.
- раздел IV ”Дейност на архивите”- урежда основните насоки относно правото на достъп до архивите, но уредбата следва да бъде доразвита в подзаконов нормативен акт, това не е указано от закона. Самият закон в това отношение има характер на препоръка , абстрактен характер.

- Определението за архивни документи е неясно и непълно, не съответства на дефиницията за “архив” в смисъл “архивни документи”, зададено в Препоръката.

Със Законопроекта за Националния архивен фонд вероятно се цели разширяване и либерализиране на достъпа до архивните документи, но на практика уредбата на правото на достъп в него е твърде оскъдна и хаотична.

Действащата уредба е регламентирана в Правилника за прилагане на Закона за държавния архивен фонд. Право да използват документите на ДАФ имат български граждани и чужди граждани. Различна е процедурата за различните субекти на правото. **Българските граждани:** подават молба до ръководителя на съответния архив като задължително посочват интересувашата ги тема и целта на използване на документите. Чужди граждани – утежнен режим. Използват архивни документи само с разрешение на Гл. управление на архивите.

Ограничения: 1. Документи с външнополитически характер се използват независимо къде се съхраняват със съгласието на министерството на външните работи. 2. Чл.31 учреждения, организации и лица може да получат копия от документи от органите за управление на ДАФ след разрешение от ръководителя на съответния архив.

3. Закон за закрила на пациента:

Разглежданият законопроект регламентира едно специално право на достъп до информация – правото на пациента да получи информация относно здравословното си състояние. Самостоятелна уредба в Глава седма, озаглавена “Права на пациента, свързани с информацията”.

- *Как е определено задължението:* проектът не посочва изрично кой е задължения да предостави информация субект. Задължението за предоставяне на информация има характер на задължение за активно предоставяне.
- *Кой има право на информация:* специфичен е носителят на правото: съгласно чл. 45 **пациентът** има право да получи информация за видовете лечебно-профилактична помощ. **Пациент** по смисъла на закона е всеки български гражданин, влязъл в досег със системата на здравеопазването.
- *Обхват на информацията:*
Пациентът има право да получи изчерпателна информация за своето здраве и състояние; за естеството и целта на прегледа; за медицинските процедури; съществуващите алтернативи за медицински процедури; за диагнозата, развитието на заболяването, процеса на лечение и възможните изходи; условията и реда за клинични изследвания, проучвания и изпитвания на нови методи за лечения и лекарства; за други фактори от значение за процеса на вземане на решение относно лечението.
- *Ограничения:*
Този проектозакон регламентира възможност за ограничение на правото на информация само в изключителни случаи, при сигурни основания, че

информацията би довела до сериозно и необратимо увреждане на здравето или би могла да насърчи суицидни тенденции.

Не е типично ограничение, защото в подобни случаи се информират близките на пациента.

Нов момент: законът урежда правото на **пациента да откаже** да получи информация относно заболяването си/ ако не застрашава здравето на трети лица/ и право на пациента да посочи кой да бъде информиран вместо него.

Законът въвежда ограничение за съобщаване на информация, отнасяща се за пациента на 3-ти лица : чл.48 ал.5 гласи: пациентът има право да решава може ли друг да получава за него информация и по какъв начин.

- *Процедура:*

Информацията се предоставя на пациента **на най- ранен етап**, ясно и добросъвестно, по начин, съобразен с неговите възможности да я възприеме и минимална употреба на непозната за него специална терминология.

Съобщава се **устно** и се допълва от писмена информация при сериозни интервенции и усложнени терапии, с достатъчно предвидено време на разположение на пациента да задава въпроси.

- *Контрол:* не е уреден